

TÁJÉKOZTATÁSGÉPESÍTÉS

Kormányzati kiadványok géppel-olvasható
adattárai

Gyakran felmerül a kérdés: miért olyan nehéz meg tudni az Egyesült Államokban, hogy a kormányzati szervek által készített gépi adattárak közül melyek hozzáférhetők? Könnyű volna ezt azzal magyarázni, hogy nincs olyan információs eszköz, amely ezekről az adattárakról (származzanak akár szövetségi, akár állami szervektől) információt nyújtana. A valódi ok ennél összetettebb. Mindenekelőtt nincs olyan központi intézmény, amely az adattárakat készítené vagy terjesztené, mint a nyomtatványok esetében az *Állami Nyomda (Government Printing Office, GPO)*.

Az USA statisztikai programjai erősen decentralizáltak. Ez a helyzet előnyös az adatok felhasználását tekintve, de végső soron a statisztikai tevékenység elaprózódásához vezet, a nyomtatott statisztikai információkhoz való hozzáférést nehezíti, a géppel olvasható adatok használatát pedig csaknem lehetetlenné teszi. A könyvtárost és a könyvtárhasználót nehéz helyzetbe hozza, hogy a legtöbb kormányzati szerv csak a legfontosabb és legismertebb statisztikai adatokat teszi közzé jelentéseiben.

Bár számos kormányzati szerv nyújt információs szolgáltatásokat, nem segíti azokat az intézményeket, amelyek teljes adattárakat szeretnének átvenni.

Kevés ilyen adattárat jelentenek be publikációként, vagy alakítanak ki széles körben használható módon. Az ilyen adattárak rendeltetése általában belső igények kielégítése vagy nyomtatott jelentések közreadása. Így azután sem az adattárak, sem a használatukhoz feltétlenül szükséges dokumentációk nincsenek megfelelően szerkesztve. Ez ugyan a belső adatelemzést általában nem zavarja, de annál inkább nehezíti a külső felhasználók által történő hasznosítást.

Adatterjesztő vagy szolgáltató részleggel kevés kormányzati szerv rendelkezik, többnyire hiányzik az ehhez szükséges költségvetési fedezet, így érthető, hogy *nem is törekednek adattáraik közzétételére*. Végül is csak a speciális kapcsolatokkal rendelkező felhasználók tudják többé-kevésbé pontosan, hogy milyen adattárak léteznek.

A helyzetet tovább bonyolítja, hogy *a bibliográfiai feltárás még a nyilvánosságra kerülő adattárak esetében is esetleges*. Az adattár címe másként szerepel a kormányzati szerv katalógusában, másként a hirdetéseiben és másként a dokumentumában. Nincsenek a címlapon megfelelő adatforrások. Az előállítás időpontja sokszor ismeretlen, a kiadásra vonatkozó adatok (kolofon) közlése hiányzik, így végső soron lehetetlen az adattár azonosítása.

A kormányzati szervek által készített adattárak megkeresésével és használatával kapcsolatos nehézségeknek azonban nem kell elbátortalanítaniuk az igénylőt. Több nagy statisztikai kiadó foglalkozik már ezekkel a problémákkal, megpróbálják javítani az adattárak és a dokumentációk minőségét. Néhány adattárhoz már készültek ismertetőik, s remélhető, hogy a teljes és szabványos bibliográfiai tájékoztatás hamarosan megszokottá válik.

A *Népszámlálási Hivatal (Bureau of Census)* katalógusában 1964 óta szerepelnek adattárak. Az 1978-ban megjelenő új katalógus tartalmazza az 1969 és 1976 közt készült adattárakat. Célszerűbb volna, ha valamennyi adattárral a szolgáltató részleg (*Data User Service Division, DUSD*) foglalkozna. Ez a részleg referenz-eszközöket ad ki, amelyek a géppel-olvasható adattárakról nyújtanak információkat. Ilyen a havonta megjelenő *Data User News* vagy az esetenként megjelenő, tematikus *Data Access Descriptions*. A legkisebb gyűjtemények számára is ajánlható az utoljára 1977-ben megjelent kézikönyv, amely a népszámlálási jellegű, nyomtatott vagy géppel-olvasható adatokról tájékoztat.

Az oktatási, egészségügyi, demográfiai, munkaügyi, könyvtári jellegű gépi adattárakról is jelent meg kézikönyv (*Directory of Federal Agency Education Data Tapes*). Hasonló jellegű tájékoztató kiadvány áll rendelkezésre a társadalombiztosítás külső használók számára is hozzáférhető adatairól.

Néhány további fontos referenz kiadvány:

az NTIS által kiadott *Directory of Computerized Data Files and Related Software* (1974),

a levéltári jellegű *Catalog of Machine-Readable Records in the National Archives of the United States* (1977), továbbá

a munkaügyi statisztikai forrásokat feltáró *BLS Data Bank Files and Statistical Routines* (1971).

Az IASSIST (International Association for Information Services and Technology = Nemzetközi Információs-szolgáltatási és -technológiai Szövetség) jelenleg készíti az ilyen referenz-kiadványok katalógusát (*Directory of Directories*).

Sok könyvtár nem óhajt géppel-olvasható adattárakat beszerezni, inkább az igénylőket irányítaná a kormányzati szervek adattárainak helyi vagy területi forrásaihoz. Az Association of Public Data Users tagjai számára meglehetősen jól használható központi katalógus áll rendelkezésre, s több egyetem is adott ki ismertetőt adatgyűjteményéről.

/ROWE, J. S.: *Machine-readable data files of government publications. = Government Publications Review, 5. köt. 2. sz. 1978. p. 195-197./*

(Sárdy Péter)